

Context

Cianura este orice compus chimic care conține grupul cian. Ionul de cianură este o otravă care poate lua formă gazoasă, cum ar fi cianura de hidrogen sau cianura de sodiu, aceasta fiind folosită în timpul celui de-al doilea război mondial în camerele de gazare naziste sub numele de Zyklon B. Sărurile de cianură, cum ar fi cianura de sodiu, au fost folosite de Himmler, Goering, Rommel și Eva Braun pentru a se sinucide.

În Europa, mineritul cu cianuri este practicat în prezent în Suedia și Grecia. În România, nu există la ora actuală nici o activitate minieră care să folosească cianura. Minele de aur Rio Narcea din Spania au început să fie închise în anul 2006 și compania se mută în Africa de Vest.¹ În Grecia, deciziile tribunalelor au impus închiderea minelor de aur care folosesc procedee cu cianuri datorită impactului negativ asupra sănătății umane și a mediului după începerea exploatării². Ar fi inexact să afirmăm că societatea suedeză Boliden are o istorie exemplară de practici miniere sigure. În 1998, deversarea toxică de la mina de zinc "Los Frailes" a societății Boliden Apirsa din Aznalcóllar, sudul Spaniei, a avut consecințe dezastruoase asupra ecosistemului zonei umede Doñana și asupra comunităților locale din zonă.³ În octombrie 2000, Boliden Apirsa și-a declarat falimentul, iar în septembrie 2001, Boliden a închis mina Los Frailes, concediindu-i pe cei 425 de angajați ai săi. Conform Greenpeace, în mai 2002, costul total al dezastrului se ridică la 377,70 milioane de euro⁴.

În prezent, mineritul aurifer a devenit într-o măsură importantă un proces chimic care folosește substanțe periculoase, ce rămân nereglementate de legea minelor a țărilor respective. Aceasta rămâne una dintre cauzele principale ale accidentelor cu substanțe periculoase sau chimice pe amplasamentele minelor de aur.

1. De ce o propunere legislativă pentru interzicerea cianurii în minerit?

Contextul de mai sus pune în evidență motivele și urgența propunerii unui amendament la legea română a minelor pentru interzicerea cianurii în minerit. Populația și mediul României, precum și statele vecine au fost afectate aproape în fiecare an de deversări de cianură rezultând din activitățile miniere. În momentul de față, autoritățile române de mediu încă nu sunt capabile să se ocupe în mod eficient de problema deversărilor de cianură rezultate în urma exploatărilor miniere.

¹ <http://www.rionarcea.com/nsgo.html>

² <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2003/12/feature/gr0312104f.html>

³ http://www.panda.org/about_wwf/what_we_do/freshwater/news/index.cfm?uNewsID=2399

⁴ http://archive.greenpeace.org/earthsummit/docs/corpcrimes_3of3.pdf

Constituția României garantează dreptul cetățenilor la un mediu curat. Factorii de decizie trebuie să se străduie să asigure respectarea acestui drept, precum și garantarea sănătății publice. Actul de a interzice prin lege o activitate sau alta pentru a asigura drepturi constituționale este o procedură standard folosită și în legea română a minelor. Articolul 11 din legea sus-menționată interzice, spre exemplu, activități miniere pe terenuri pe care sunt amplasate monumente istorice, culturale și religioase, situri arheologice de mare interes etc.

Alternative la mineritul cu cianuri există,⁵ dar nu sunt promovate de industria minieră. Totuși, factorii de reglementare ai guvernului României ar trebui să facă tot ce este posibil pentru a proteja sănătatea publică, inclusiv dreptul la un mediu curat, care, în zilele noastre, trebuie să includă promovarea activă a alternativelor la cianură în minerit. La nivelul Uniunii Europene, reglementările sunt folosite pentru a promova activ noile tehnologii emergente care sunt sigure. O interdicere a folosirii cianurii în minerit ar putea crea, prin urmare, o oportunitate importantă pentru România de a juca un rol principal în promovarea activă a alternativelor la cianură în minerit. Aceasta este o nișă de pe urma căreia România ar putea profita într-o mare măsură din punct de vedere politic, mai ales pentru că, la șapte ani după tragicul accident de la Baia Mare, România are responsabilitatea morală de face dovada unei schimbări reale.

Lucru important, directivele Uniunii Europene transpuse acum în legislația română (spre exemplu, directiva privind responsabilitatea de mediu) ar putea să considere cazurile de poluare cu cianură ca fiind acte criminale, pentru care sunt responsabili atât operatorul, cât și autoritățile. Consecințele acestui fapt nu trebuie în nici un caz subestimate și închiderea minelor Rio Narcea din Spania trebuie, de asemenea, să fie înțeleasă în acest context.

Mai multe regiuni și țări afectate de poluarea cu cianură provocată de activitățile miniere au răspuns la astfel de amenințări adoptând legi care să le apere de accidente viitoare. Astfel de inițiative pot fi rezumate prin două abordări strategice diferite.

A. Interzicerea folosirii cianurii în minerit: Amendamentul propus la art. 4 din legea română a minelor prevede interzicerea folosirii substanței numite cianură sau a tehnologiei cu cianuri în minerit. Acest mod de abordare a fost folosit cu succes în alte regiuni și țări, precum Montana (SUA), Costa Rica și, mai recent, în câteva regiuni din Argentina.

B. Interzicerea diferitelor procedee miniere care folosesc cianurile: Există diferite procedee care folosesc cianurile în minerit, spre exemplu tratarea în vrac cu leșie, tratarea în cuvă cu leșie. Anumite țări și regiuni (de exemplu, Colorado / SUA), inclusiv țări din Uniunea Europeană (de exemplu, Republica Cehă), în loc să interzică cianura sau tehnologia cu cianuri, au interzis *expressis verbis* acele procedee care folosesc cianura.

⁵ <http://www.serconline.org/mining/faq.html>

Nu există nici o legislație în România sau Uniunea Europeană care să limiteze o abordare strategică sau alta. Ambele posibilități sunt permise din punct de vedere legal.

Motivația prezentată, împreună cu propunerea de amendare a articolului 4 din legea română a minelor, descrie în detaliu contextul legal care permite atât la nivelul României, cât și la nivel european, interzicerea folosirii cianurii în minerit în România. Admisibilitatea ei a fost recunoscută de comisiile juridice ale Senatului și Camerei Deputaților. Ambele au aprobat favorabil propunerea.

2. De ce este ineficientă directiva privind deșeurile miniere?

În noiembrie 2005, membrii Parlamentului European și statele membre au adoptat așa-numita directivă a deșeurilor miniere. Această directivă este un instrument legislativ ineficient⁶ și este rezultatul unor presiuni mari exercitate de industria minieră, precum și al îngrijorărilor exprimate de țările Europei Centrale și de Est cu privire la eliminarea oricărei cerințe și responsabilități de a curăța amplasamentele miniere vechi și abandonate.⁷

Cu excepția Greciei și a Suediei, directiva privind deșeurile miniere, care prevede niveluri maxime admise de cianură, a fost votată de țări care nu sunt producătoare de aur, iar legislația Uniunii Europene nu limitează dreptul statelor membre de a adopta reglementări mai stricte decât cele stipulate în directivă, inclusiv interzicerea folosirii cianurilor în minerit.

Lucru important, până în prezent, România nu a transpus directiva privind deșeurile miniere; aceasta înseamnă că directiva nu are încă aplicabilitate pe teritoriul României și nu va avea aplicabilitate până cel puțin în 2008.

Câteva dintre lacunele directivei devin evidente dacă avem în vedere faptul că, spre exemplu, ea nu se referă la emisiile de cianură, provenite din activitățile miniere, în aer. Să luăm ca exemplu dezvoltarea minieră de la Roșia Montană, jud. Alba: dacă exploatarea se va deschide, se vor emite în aer 134,2 kg de cianură pe zi⁸, într-o zi de activitate normală, în fiecare zi. Aceasta înseamnă un volum anual de emisii de 48.983 kg sau 783.728 kg pentru durata de viață de 16 ani a minei.

De asemenea, nu există nici o legislație europeană privind calitatea aerului pentru astfel de emisii.

3. Câte locuri de muncă poate crea o exploatare minieră cu cianură?

Mineritul cu cianuri din zilele noastre nu este o activitate intensivă în ceea ce privește locurile de muncă create. Conform IFC (International Finance Corporation), secțiunea

⁶ http://www.eeb.org/activities/waste/mining_waste/MWD-conciliation-briefing-WWF-EEB-101005.pdf

⁷ <http://www.euractiv.com/en/environment/eu-strikes-agreement-mining-waste/article-149404>

⁸ Anexa la raportul EIM, Gabriel Resources, pagina 68 din volumul 62 (versiunea în limba engleză)

Băncii Mondiale care se ocupă cu investițiile în sectorul privat, un tip de dezvoltare cum este, spre exemplu, cel de la Roșia Montană - exploatare minieră auriferă care ar folosi cianura - poate crea maximum 350 de locuri de muncă în minerit, în condiții optime de producție.

4. Statul roman ar fi pasibil să plătească despăgubiri acelor companii miniere care ar fi obligate să își înceteze activitățile miniere în urma intrării în vigoare a interzicerii cianurii?

NU. Parametrii de mediu la care poate funcționa o mină nu se stabilesc prin licența minieră de concesiune acordată de Agenția Națională pentru Resurse Minerale. Singura autoritate competentă să stabilească acești parametri este autoritatea pentru protecția mediului prin actul administrativ intitulat acord de mediu, care la rândul său se emite conform prevederilor legale în vigoare la momentul emiterii.⁹ Ca atare, dacă o mină poate folosi cianura nu se stabilește prin licență minieră, ci prin acordul de mediu care se emite după obținerea licenței miniere¹⁰. Într-adevăr, în cazul unei mine care a obținut, pentru tehnologia pe bază de cianuri, un acord de mediu înainte de intrarea în vigoare a modificării Legii Minelor de interzicere a cianurilor, aceasta nouă reglementare nu ar fi retroactivă. Pe de altă parte însă, o companie care a obținut o licență minieră înainte de intrarea în vigoare a noii reglementări nu poate pretinde daune din partea Statului român, deoarece poate să dezvolte o operațiune minieră, însă fără folosirea cianurilor.

Niciun guvern național sau regional care a interzis la nivel central sau regional folosirea cianurii nu a fost vreodată acționat în instanță cu succes de către o companie minieră fie pentru retragerea interdicției, fie pentru obținerea de daune din cauza imposibilității lor de a dezvolta o operațiune minieră fără cianuri.

Țări precum Costa Rica, Republica Cehă, statele Montana, Colorado, Wisconsin din SUA au interzis folosirea cianurii în minerit. Noile reglementări nu au fost atacate în instanță de nicio companie minieră. În aprilie 2007, Camera Superioară a Legislativului Provinciei La Rioja din Argentina a votat o lege prin care se interzice mineritul la suprafață prin folosirea cianurii în întreaga provincie. La numai câteva zile după primirea anunțului, compania minieră Barrick – cea mai mare companie minieră producătoare de aur din lume – a anunțat că abandonează proiectul minier de extracție a aurului din acea provincie. Aceleași interdicții de folosire a cianurii au fost votate recent în provinciile argentine Tucuman și Chubut.

5. Interzicerea cianurii în minerit ar provoca pierderi economice unor producători români de cianură?

NU. România nu are un producător național de cianură care ar fi prejudiciat printr-o asemenea reglementare. Pe de altă parte, aceasta înseamnă că orice companie minieră care dorește să folosească cianura în activitatea de producție a aurului în România ar trebui să importe cianura și să o transporte în țară de la distanțe foarte

⁹ Ordonanța de Urgență 195/2005 privind protecția mediului, aprobată cu modificări prin legea 265/2006.

¹⁰ Legea Minelor 85/2003

mari. Producătorul principal de cianură din Europa este Degussa AG, o companie germană, prin compania CyPlus GmbH. Punctele sale de producție din Europa se află în Germania și în Belgia¹¹. Transportul de la distanțe atât de mari crește riscul de accidente ce pot provoca dezastre ecologice, mai ales faptul că starea drumurilor din România este încă una deficitară.

6. Companiile care folosesc în prezent cianura în minerit ar avea de suferit pierderi economice?

NU. În România s-a folosit cianura de trei companii miniere: Transgold (Baia Mare), Minvest Deva (Baia de Arieș) și Remin (E.M. Baia Borșa și U.P. Săsar). Toate aceste companii s-au închis și deci interzicerea cianurii în minerit nu ar avea consecințe negative sociale și economice.

7. Câți oameni și-ar pierde locul de muncă dacă s-ar adopta interzicerea utilizării cianurii în minerit?

Niciunul. Toate companiile miniere care foloseau cianura în România (Transgold, Minvest Deva și Remin) sunt închise deja, astfel interzicerea cianurii în minerit nu ar duce la pierderea locurilor de muncă.

8. Cine este responsabil în cazul unui accident cu cianuri?

În cazurile de poluare severă cauzată de operațiunile miniere cu impact negativ asupra apei, zonelor protejate și solului, companiile miniere se pot ușor apăra împotriva impunerii răspunderii de mediu, mai precis obligația de a acoperi costurile de remediere a mediului.

România a transpus recent Directiva 2004/35/CE din 21 aprilie 2004 privind răspunderea de mediu pentru prevenirea și repararea prejudiciului de mediu, care în principiu stipulează că operatorul care a provocat o poluare a apei, a zonelor protejate și a solului este obligat să suporte costurile de remediere a mediului, indiferent de culpă – principiul „răspunderii obiective de mediu”. Cu toate acestea, România a transpus această directivă cu excepții, reglementând următoarele: „operatorul nu suportă costul acțiunilor de reparare dacă dovedește că nu a acționat cu intenție sau din culpă și că prejudiciul asupra mediului a fost provocat de o emisie sau un eveniment autorizat în mod special și în deplină concordanță cu condițiile prevăzute de actul de reglementare eliberat conform normelor care implementează măsurile legislative prevăzute în anexa nr.3, în vigoare la data emisiei sau evenimentului”. Ca atare, **plătitorii de taxe români ar putea într-un final să fie nevoiți să suporte costurile acțiunilor de remediere a mediului generate de poluarea și accidentele la operațiunile miniere cu cianuri.** De altfel, este o practică des întâlnită ca de fiecare dată când se întâmplă un accident la o mină cu cianuri, compania minieră să arate că nu este responsabilă, deoarece a fost autorizată ca atare de către autoritățile statului.

¹¹ <https://www.mycyplus.com/cyplus/en/lifecycle/production>

9. Cine plătește în cazul accidentului cu cianuri din Baia Mare din anul 2000?

La momentul când a avut loc accidentul din Baia Mare nu s-a aplicat nicio sancțiune penală sau contravențională administratorilor companiei Aurul sau companiei. În schimb, **Statul român are încă de plătit Statului maghiar o sumă de peste 100 milioane de dolari cu titlu de despăgubiri pentru daunele ecologice provocate de accidentul cu cianuri.**

La data de 3 aprilie 2007, Parchetul de pe lângă Tribunalul Maramureș și-a declinat competența în dosarul privind activitatea Transgold SA către Direcția Centrală de Investigare a Infrațiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT), motivând prin aceea că în „activitatea sa culpabilă – catastrofa ecologică și înghețarea pompelor de apă de la iazul de decantare – a adus prejudicii enorme companiei și mari pierderi, inclusiv daunele pe care Statul român le are de plătit Statului maghiar de peste 100 milioane de dolari [...] subzistă elemente ale unor infrațiuni care intră sub competența de investigare a DIICOT”. În plus, datoriile pe care această firma le avea către bugetul de stat la momentul când și-a sistat activitatea la începutul anului 2006 se ridicau la 200 milioane de dolari. Aceasta dovedește faptul că dacă apar litigii în care sunt implicate companii miniere care folosesc cianuri, atunci aceste litigii au ca și obiect daune severe asupra mediului și sănătății umane, și ale căror costuri sunt, într-un final, suportate de populația din zona respectiva și de către plătitorii de taxe.

10. Pot comunitățile din jurul exploatărilor cu cianură să dea în judecată Statul român?

DA. Având în vedere recenta jurisprudență a Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele Taokýn și alții c. Turcia 2004, ÖÇKAN și alții c. Turcia 2006, în care s-a reținut violarea art. 8 din Convenție privind dreptul la viață familială în cazul deschiderii unei mine de aur, extracția făcându-se prin cianurare, s-a creat precedentul condamnării Statului român pentru situații similare.

Material realizat de Coaliția “România fără Cianuri”

Pentru mai multe informații vizitați www.faracianura.ro sau contactați-ne la anamaria.bogdan@greenpeace.ro sau ioana.ciuta@terraiii.ngo.ro